

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRINING BUYRUG'I

20 24_yil "09-" sentabr

№ 290

Toshkent sh.

Davolash profilaktika muassasalari uchun Milliy klinik protokol va Milliy klinik standartlarni tasdiqlash hamda tibbiyot amaliyotiga joriy etish to'g'risida

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzurida 2024-yil 5-fevralda bo'lib o'tgan 9-son yig'ilish bayonida berilgan xalqaro tajriba asosida 300 ta klinik protokol va standartlarni ishlab chiqish topshirig'i ijrosini ta'minlash maqsadida, **buyuraman:**

1. Davolash profilaktika muassasalarida ko'rsatiladigan ambulator, statsionar yordam xususiyatlari hamda tibbiy yordam ko'rsatish hajmidan kelib chiqib 38 ta tibbiyot yo'nalishlaridan 110 ta nozologiyalari bo'yicha xorijiy tajriba asosida ishlab chiqilgan Milliy klinik protokollar **ro'yxati 1-ilovaga;**

2. Sog'liqni saqlash vazirligining joriy yil 29-martdagi 107-son hamda 14-iyundagi 195-son buyruqlari bilan tasdiqlangan 31 ta tibbiyot yo'nalishlaridan 71 ta nozologiyalar bo'yicha Milliy klinik protokollarga muvofiq ishlab chiqilgan Milliy klinik standartlar **ro'yxati 2-ilovaga muvofiq tasdiqlansin.**

3. Tibbiy yordamni tashkillashtirish departamenti (U.Gaziyeva), Onalik va bolalikni muhofaza qilish boshqarmasi (F.A.Fozilova), Xususiy tibbiyot va tibbiy turizmni rivojlantirish bo'limi (Sh.Gulyamov), Tibbiy sug'urta boshqarmasi (Sh.Almardanov), Klinik protokollar va standartlarni ishlab chiqish bo'limi (S.Ubaydullayeva), Respublika ixtisoslashtirilgan ilmiy-amaliy tibbiyot markazlari, Tibbiyot oliy ta'lim muassasalari rahbarlari, Sog'liqni saqlash vazirligining Bosh mutaxassis (konsultant)lari:

mazkur buyruqning 1- va 2-ilovalaridagi Milliy klinik protokollar va Milliy klinik standartlarni barcha davlat va nodavlat davolash profilaktika muassasalariga yetkazilishi ta'minlansin.

4. Klinik protokollar va standartlarni ishlab chiqish bo'limi (S.Ubaydullayeva), Respublika ixtisoslashtirilgan ilmiy-amaliy tibbiyot markazlari, Tibbiyot oliy ta'lim muassasalari rahbarlari, Sog'liqni saqlash vazirligining Bosh mutaxassis (konsultant)lari,

Barcha davlat va nodavlat davolash profilaktika muassasalarida ko'rsatiladigan ambulator va statsionar yordam xususiyatlari hamda tibbiy yordam ko'rsatish hajmidan kelib chiqib 3 oy muddatda 1-ilovadagi 38 ta tibbiyot

yo'nalishlaridan 110 ta nozologiyalari bo'yicha ishlab chiqilgan Milliy klinik protokollarga muvofiq Milliy klinik standartlari ishlab chiqilsin va tasdiqlansin;

2025-yil 10-yanvarga qadar mazkur buyruqning ilovalarida keltirilgan nozologiyalar bo'yicha ishlab chiqilgan Milliy klinik protokollar va Milliy klinik standartlarni barcha davlat va nodavlat davolash profilaktika muassasalarining amaliyotiga bosqichma-bosqich joriy qilinsin, **bunda:**

Sog'liqni saqlash vazirining 2024-yil 23-fevraldagi 52-son buyrug'idagi Metodologiyaning ikkinchi bosqichiga muvofiq mazkur buyruq bilan tasdiqlangan Milliy klinik protokollar va Milliy klinik standartlarning mazmun mohiyati yuzasidan onlayn/oflayn o'quv-seminarlar, master-klasslar o'tkazilsin;

Metodologiyaning uchinchi bosqichiga muvofiq mazkur buyruq bilan tasdiqlangan Milliy klinik protokollar va Milliy klinik standartlarga bo'yicha tashxislash va davolash jarayonini olib borishni yo'lga qo'yish maqsadida baholash va monitoringni o'tkazish orqali amaliy yordam ko'rsatish ishlari olib borilsin.

5. Fan-ta'lim va innovatsiyalar boshqarmasi (O'.Ismailov) tasdiqlangan Milliy klinik protokollar va Milliy klinik standartlarni 2025-2026 o'quv yilidan boshlab O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tizimidagi tibbiy oliy ta'lim muassasalarining bakalavriat, magistratura, klinik ordinatura bosqichlari, shuningdek shifokorlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish bo'yicha o'quv dasturlariga kiritilgan holda ta'lim jarayonini tashkil qilinishini ta'minlasin.

6. Qoraqalpog'iston Respublikasi sog'liqni saqlash vaziri, viloyatlar va Toshkent shahar sog'liqni saqlash boshqarmalari boshliqlariga mazkur buyruq bilan tasdiqlangan nozologiyalar bo'yicha Milliy klinik protokollar va Milliy klinik standartlarni davlat va nodavlat davolash profilaktika muassasalarida amaliyotga joriy etilishini nazorat qilish vazifasi yuklatilsin.

7. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tasarrufidagi barcha davolash-profilaktika muassasalari hamda respublika tibbiyot oliy ta'lim muassasalari rahbarlari Milliy klinik protokollar va Milliy klinik standartlarni ishlab chiqish, amaliyotga joriy qilish yuzasidan o'quv seminarlar o'tkazish va monitoring jarayonlariga jalb etilgan mutaxassislarga yetarli shart-sharoit yaratish, qonunchilikda belgilangan tartibda rag'batlantirib borish choralarini ko'rsin.

8. Nazorat inspeksiyasi (A.Alijonov) rejali va rejadan tashqari tekshirishlarda tasdiqlangan nozologiyalar bo'yicha Milliy klinik protokollar va Milliy klinik standartlarning tibbiyot amaliyotiga joriy etilishi hamda ularga rioya qilinishi ustidan nazorat o'rnatish vazifasi yuklatilsin.

9. Raqamli texnologiyalarni joriy etish va muvofiqlashtirish bo'limi (N.Eshnazarov) tasdiqlangan Milliy klinik protokollar va Milliy klinik standartlarni vazirlikning rasmiy veb-saytiga joylashtirish choralarini ko'rilsin.

10. Matbuot xizmati bo'limi (F.Sanayev) tasdiqlangan Milliy klinik protokollar va Milliy klinik standartlarni mazmun mohiyatini ommaviy axborot vositalari orqali targ'ibot qilishni ta'minlasin.

11. Mazkur buyruq qabul qilinishi munosabati bilan Sog'liqni saqlash vazirining 2023-yil 13-dekabrda "Davolash profilaktika muassasalari uchun klinik protokollar va standartlarni tasdiqlash to'g'risida"gi 322-son buyrug'i o'z kuchini yoqotgan deb topilsin.

12. O'zbekiston Respublikasi sog'liqni saqlash vazirining 2021-yil 30-noyabrda "Davolash-profilaktika muassasalari uchun klinik bayonnomalar hamda kasalliklarni tashxislash va davolash standartlarini tasdiqlash to'g'risida"gi 273-son buyrug'ining tegishli ilovalaridagi nozologiyalari mazkur buyruqning 3-ilovasidagi klinik protokollar va standartlari nozologiyalarining ro'yhati joriy yilning 20-noyabridan boshlab o'z kuchini yoqotgan deb topilsin.

13. Mazkur buyruq ijrosining nazorati vazir o'rinbosari F.Sharipov zimmasiga yuklansin.

Vazir v.b.

A.Xudayarov

O'zbekiston Respublikasi
Sog'liqni saqlash vazirining
2024 yil "9" sentabrdagi
290-sonli buyrug'iga
1-ilova

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT STOMATOLOGIYA INSTITUTI**

**«PARODONT KASALLIKLARINI XIRURGIK DAVOLASH»
NOZOLOGIYASI BO'YICHA MILLIY KLINIK
PROTOKOLLAR**

Toshkent 2024

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT STOMATOLOGIYA INSTITUTI**

**«PARODONT KASALLIKLARINI XIRURGIK
DAVOLASH» NOZOLOGIYASI BO'YICHA MILLIY
KLINIK PROTOKOLLAR**

Toshkent 2024

MUNDARIJA

PARODONT KASALLIKLARINI XIRURGIK TASHXISLASH MILLIY KLINIK PROTOKOL.....	5
PARODONT KASALLIKLARINI XIRURGIK DAVOLASH MUOLAJASI BO'YICHA MILLIY KLINIK PROTOKOL.....	21
PARODONT KASALLIKLARINI XIRURGIK DAVOLASH MUOLAJASIDAN SO'NG PROFILAKTİKASINING MILLIY KLINIK PROTOKOL.....	35

**"PARODONT KASALLIKLARINI XIRURGIK
DAVOLASH" BO'YICHA TASHXISLASH MILLIY KLINIK
PROTOKOLI**

Toshkent 2024

1. Kirish qismi:

Ushbu klinik protokollar Toshkent davlat stomatologiya instituti, "O'zbekiston Stomatologlar assotsiatsiya ilmiy jamiyati" mutaxassislari va Rossiya stomatologlari uyushmasi ko'rsatmalari, tavsiyalari va ma'lumotlari asosida ishlab chiqilgan. Mualliflar guruhi xalqaro ekspertlarning fikrlarini to'liq qo'llab-quvvatlaydi va shuni ta'kidlash kerakki, klinik protokollar nashr etilgan paytda tajribali mutaxassislar uchun eng to'g'ri va tushunarli ma'lumotlarni taqdim etadi. Ular hech qanday tarzda individual bemorni davolash taktikasini aniqlashda klinik tajribani almashtira olmaydi, ammo bemorning o'ziga xos xususiyatlari va uning afzalliklarini hisobga olgan holda tanlov qilishga yordam beradi. Og'iz bo'shligini jarrohlik yo'li bilan protezlashga tayyorlash- Milliy klinik protokollar KXB-05.2, K05.3, K05.3, K05.4 tashxislash, davolash, reabilitatsiya qilish va oldini olish uchun qo'llanma hisoblanadi. Respublikaning barcha tibbiyot muassasalarining stomatologlar tomonidan ishlatilishi mumkin. Ushbu protokolni ishlab chiqishda rus tilidagi nashrlarda klinik tavsiyalar va nashrlar, PubMed ma'lumotlar bazasi (MEDLAYN) ma'lumotlari asos bo'ldi. Parodontit kasalliklarini davolash chora tadbirlari va operatsiya qilish bosqichlari Parodontit kasalliklarini xirurgik davolash chora tadbirlari va operatsiya bosqichlari.

1) kod(lar) XKT- 05:

Kod

K05.2 — O'tkir parodontit

K05.3 — Surunkali parodontit

K05.4 — Parodontoz

https://diseases.medelement.com/search?searched_data=diseases&diseases_filter_type=section_medicine§ion_medicine=938243841495979427

Bayonnomani ishlab chiqish va qayta ko'rib chiqish sanasi: 2024 yil, qayta ko'rib chiqish sanasi 2027 yil yoki yangi asosiy dalillar mavjud bo'lganda. Taqdim etilgan tavsiyalarga kiritilgan barcha o'zgartirishlar tegishli hujjatlarda e'lon qilinadi.

Ushbu klinik protokol va standartni ishlab chiqish uchun mas'ul muassasa: Toshkent davlat stomatologiya instituti (TDSI)

-Multidisciplinar ishchi guruh a'zolari: (ish joyi, ismi sharifi, lavozimi/unvoni)

1. **Shomurodov K.E.** – TDSI ilmiy ishlar va innovasiyalar bo'yicha prorektori, professor

2. **Azimov A.M.** – TDSI “jarrohlik stomatologiya va dental implantologiya” kafedrasini mudiri, dosent.

Multidisciplinar mualliflar ro'yhati, qo'shimcha mualliflar jamoasi: (ish joyi, ismi sharifi, lavozimi/unvoni)

Suvonov K.J – TDSI “jarrohlik stomatologiya va dental implantologiya” kafedrasini professor.

Xalmanov B.A. – TDSI “jarrohlik stomatologiya va dental implantologiya” kafedrasini dosent.

Xodjaev S.B. – TDSI “jarrohlik stomatologiya va dental implantologiya” kafedrasini ass.

Taqrizchilar:

1. **Abdullayev Sh.Yu.**- Professor, Yuz-jag' kasalliklari va jarohatlari kafedrası mudiri.
 2. **Djonibekova Roziya Najmiddinova** – “Abu Ali ibn Sino” nomidagi Tojikiston davlat tibbiyot universiteti Yuz-jag' jarroxlígi kafedrası mudiri, t.f.d., dotsnt.
 jarrohlik tibbiyot yo'nalishlari kengashlari yig'ilishida AGREE usulida muhokamadan o'tkazilganligi xulosasi va yig'ilish bayonnomasidan ko'chirma sana_____ № _____raqami.

Milliy klinik protokol va standartlarni texnik baholash bo'yicha ekspert xulosasi va tahrirlash:

-° (to'liq ism-sharifi, ish joyi, lavozimi/unvoni);

Milliy klinik protokol va standartlarni Sog'liqni saqlash vazirligining Ekspert guruhi mutaxassislari tomonidan o'tkazilgan baholash bo'yicha ekspert xulosasi:

-° (to'liq ism-sharifi, ish joyi, lavozimi/unvoni);

Mazkur milliy klinik protokol va standart Sog'liqni saqlash vazirining o'rinbosari (to'liq ism-sharifi, ish joyi, lavozimi/unvoni), tegishli boshqarma boshlig'i (to'liq ism-sharifi, ish joyi, lavozimi/unvoni), klinik protokol va standartlarni ishlab chiqish bo'limi boshlig'i (to'liq ism-sharifi, ish joyi, lavozimi/unvoni), bosh mutaxassislari (to'liq ism-sharifi, ish joyi, lavozimi/unvoni)lar tomonidan uslubiy boshchiligida ishlab chiqilgan.

Sog'liqni saqlash vazirligi qoshidagi Muvofiqlashtirilgan Kengash yig'ilish bayonnomasidan ko'chirma (sana, № raqam)

Qisqartmalar ro'yxati

TDSI	Toshkent davlat stomatologiya instituti
TTXKMPM	Toshkent tibbiyot xodimlarini kasbiy malakasini rivojlantirish markazi

Ushbu nozologiya uchun protokol foydalanuvchilari ;

1. Yuz-jag' jarrohi;
2. Jarroh stomatolog;
3. Umumiy stomatolog;
4. Shoshilinch va shoshilinch tibbiy yordam shifokorlari;
5. Sog'liqni saqlash tashkilotchilari;
6. Tibbiyot oliy o'quv yurtlarining talabalari, klinik ordinatorlari, magistrantlari, aspirantlari, o'qituvchilari;

Bemorlarning toifalari: har hil sabablarga ko'ra protezlashdan oldingi jarrohlik amaliyotiga muhtoj bemorlar

1-jadval

9) Ishonchlilik darajasining shkalasi:

Tashxisot usullarini asoslovchi dalillarning ishonchlilik darajasini baholovchi shkala (tashxisiy yondashuv)

Did	Ta'rifi
-----	---------

1	Nazoratli referents usul yoki meta-analiz qo'llash yordamida tizimli randomizasiyalangan klinik tadqiqotli tizimli sharxlar.
2	Meta analiz qo'llash yordamida aloxida nazoratli referents usulli tadqiqot yoki aloxida randomizasiyalangan klinik tadqiqot va randomizasiyalangan klinik tekshiruvlarsiz har qanday dizaynli tadqiqot tizimli sharxlar
3	Navbatsiz referents usulli tadqiqot yoki izlanish usuliga bog'lik referentsli tadqiqot yoki randomizasiyalanmagan taqqoslash tadqiqoti, shu jumladan kogort tadqiqoti
4	Qiyoslanmaydigan tadqiqot, klinik xolatning sharxi
5	Ta'sir mexanizmini asoslashga oid ma'lumotlar yoki ekspertlar xulosasi keltirilgan

Profilaktika, davolash, reabilitasiya tadbirlari uchun dalillarning ishonchlilik darajasini baholash shkalasi

Did	Ta'rifi
1	Meta-taxlilni qo'llash yordamida RNT tizimli sharx
2	Aloxida RNT va meta-taxlilni qo'llanish yo'li bilan Rntdan tashqari har qanday dizayndagi tizimli sharx
3	Randomizasiyalanmagan qiyosiy tekshiruvlar, shuningdek kogort tekshiruv usullari
4	Qiyoslanmaydigan holatlar, klinik xolatni sharxlash yoki xodisaning bir qismi, "xodisa-nazorat" tekshiruvi
5	Faqat yondashuvlar ta'sir mexanizmini asoslashga oid ma'lumotlar (klinikagacha bo'lgan tekshiruvlar) yoki ekspertlar xulosasi

Profilaktika, tashxisot, davolash, reabilitasiya tadbirlari uchun tavsiyalarning ishonchlilik darajasini baholash shkalasi

TID	Tasnifi
A	Kuchli tavsiya (hamma ko'rilyotgan ko'rsatgichlarning samaradorligi (oqibati) muxim, hamma tekshiruv usullari yuqori yoki qoniqarli uslubiy sifatga ega, ularni xulosalari qoniqarli yoki yuqori sifatli, qiziqtirgan oqibatlari bo'yicha ularning xulosalari kelishilgan)
B	Shartli tavsiyanoma (hamma ko'rilyotgan ko'rsatgichlarning samaradorligi (oqibati) muxim emas, hamma tekshiruv usullari qoniqarli yoki yuqori uslubiy sifatga ega emas va/yoki ularning qiziqtirgan oqibatlari bo'yicha xulosalari kelishilmagan)
C	Kuchsiz tavsiya (yuqori sifatli ishonchlilikning yo'qligi, hamma ko'rilyotgan ko'rsatgichlarning samaradorligi (oqibatlari) muxim emas, hamma tekshiruv usullari past metodologik sifatga ega va ularning xulosalari qiziqtirgan oqibatlari bo'yicha kelishilmagan)

2. Asosiy qism

2.1. Kirish

" Paradont kasalliklarini xirurgik davolash " klinik tavsiyalari (davolash protokoli) quyidagi muammolarni hal qilish uchun ishlab chiqilgan: - Paradont kasalliklarini xirurgik davolash bemorlarni tashxislash va davolash tartibiga yagona talablarni belgilash;

-asosiy majburiy tibbiy sug'urta dasturlarini ishlab chiqishni birlashtirish stomatologik kasallik bilan kasallangan bemorlarga tibbiy yordam ko'rsatishni optimallashtirish;

-tibbiy tashkilotda bemorga ko'rsatiladigan tibbiy yordamning maqbul hajmi, foydalanish imkoniyati va sifatini ta'minlash. Ushbu klinik tavsiyalarning doirasi tibbiy stomatologik yordam ko'rsatadigan barcha darajadagi va huquqiy shakldagi tibbiy tashkilotlardir.

https://diseases.medelement.com/search?searched_data=diseases&q=&mq=&tq=&diseases_filter_type=section_medicine&diseases_content_type=10§ion_medicine=544746821495980557&category_mkb=0&parent_category_mkb=0

2.2. Ta'riflar:

Paradont kasalliklarini xirurgik davolash: bu holatda jaglarda kelib chikkan har hil klinik kurinishlarga uzgarishlar protezlash paytida noqulayliklar keltirib chiqaradi va vrach stomatolog bu uzgarishlarni bartaraf qilganidan keyingina protezlay oladi.

Tasnifi (etiologiyasi, bosqichlari bo'yicha). JSST tasnifida (10-qayta kurigi)K05.00,

K05.2 — O'tkir parodontit

K05.3 — Surunkali parodontit

K05.4 — Parodontoz

Og'iz bo'shligini jarrohlik yo'li bilan protezlashga tayyorlash rivojlanadi birlamchi yoki ikkilamchi holatda. Uning sababi ko'pincha tish-jag tizimidagi va ulardagi har hil jarayonlar bilan bog'liq. Jaglardagi torusning protezlash jarayoniga halaqit qilishi rivojlanish vaqtidagi uzgarishlar yoki frenulalarnig normadan uzgarishi hisobida yuzaga keladi.

https://diseases.medelement.com/search?searched_data=diseases&diseases_filter_type=section_medicine§ion_medicine=938243841495979427

3. Diagnostika: usullar, yondashuvlar va proseduralar

3.1. Diagnostika mezonlari

Diagnostika bemorning modeliga mos keladigan tashxisni o'rnatishga, asoratlarni istisno qilishga, davolanishni boshlash imkoniyatini aniqlashga va sabablar mumkin bo'lgan davolanishni rejalashtirishga qaratilgan.

Buning uchun shikoyatlar va anamnez yig'iladi, og'iz bo'shlig'i va tishlarini tekshirish, rentgen yoki radioviziografik tekshirish, shuningdek boshqa zaruriy tadqiqotlar natijalari stomatologik bemorning tibbiy kartasiga kiritiladi (043/U shakl).)

Tashxis mezonlari: Parodont tashxisi shikoyatlar va anamnez, klinik tekshiruv va qo'shimcha tekshirish usullarini to'plash orqali amalga oshiriladi.

https://diseases.medelement.com/search?searched_data=diseases&q=&mq=&tq=&diseases_filter_type=section_medicine&diseases_content_type=10§ion_medicine=544746821495980557&category_mkb=0&parent_category_mkb=0

Diagnostikaning asosiy vazifasi bu kasaligini qaysi sohada ekanligi va turlarini aniqlashdir. To'liq tashxisni stomatolog jarroh, agar kerak bo'lsa, boshqa stomatologlarni jalb qilgan holda amalga oshiriladi. Tashxisga qarab, bemor uchun kompleks davolash rejasi tuziladi.

Bundan tashqari, diagnostika qo'shimcha ravishda ambulator davolanishni boshlashga to'sqinlik qiluvchi omillarni aniqlashga qaratilgan bo'lishi kerak. Bunday omillar quyidagilar bo'lishi mumkin:

- davolash uchun ishlatiladigan dorilar va materiallarga nisbatan murosasizlik mavjudligi;
- davolashni qiyinlashtiradigan yondosh kasalliklar;
- og'iz bo'shlig'i a'zolari va to'qimalarining o'tkir yallig'lanish kasalliklari;
- hayot uchun xavfli bo'lgan o'tkir holat/kasallik yoki surunkali kasallikning kuchayishi (shu jumladan miokard infarkti, o'tkir serebrovaskulyar uzgarishlar), bu va boshqa og'ir umumiy somatik kasalliklar stomatologik yordamga murojaat qilishdan kamida 6 oydan kuproq vaqt oldin utgan bulishi lozim;
- bemorning davolanishdan bosh tortishi.

Qo'shimcha tekshirish usullari rentgen tekshiruvi, laboratoriya qon testlari, funktsional, mikrobiologik morfologik tadqiqotlardir.

Shikoyatlar kosmetik nuqsomga, alveolyar usiqda shish borligiga, tish olingan sohada o'tkir qirralar borligiga

Klinik tekshirish usullari – bemordan so'rab surushtirish va tekshirish. So'rab surushtirish bemorning yoshi, kasbi, tabiatini (ratsiondagi uglevodlar, oqsillar va boshqalarning muntazamligi, ustunligi) aniqlashdan boshlanadi. Ular bemorning ota-onasi yoki boshqa oila a'zolari shunga o'xshash kasallikdan aziyat chekmaganligini aniqlaydilar. Ichki organlar va tizimlarning boshqa kasalliklari mavjudligini aniqlash muhimdir. Ular shikoyatlarni, ularning tabiatini, jarayonning borishini aniqlaydilar. Agar kasallikning tez rivojlanishi ko'rsatilgan bo'lsa ayrim tasirotlarni oldini olish kerak, keyin esa boshqa umumiy va kasallik belgilarini aniqlash kerak.

https://diseases.medelement.com/search?searched_data=diseases&q=&mq=&tq=&diseases_filter_type=section_medicine&diseases_content_type=10§ion_medicine=544746821495980557&category_mkb=0&parent_category_mkb=0

Algoritmlarning xususiyatlari va diagnostika tadbirlarini o'tkazish xususiyatlari:

Asosiy tadqiqot usullari haqida

Yuz-jag' soxasini tashqi tekshirish vaqtida yuzning konfigurasiyasiga, terining rangi va holatiga, yumshoq to'qimalarga etibor beriladi. Maxalliy limfa tugunlari, chaynash mushaklari, so'lak bezlari va chakka bo'g'imlari paypaslanadi. Og'izning ochilishi va og'riq darajasini baholanadi.

Og'iz bo'shlig'ini tekshirishda unini holati baholanadi.

https://diseases.medelement.com/search?searched_data=diseases&diseases_filter_type=section_medicine§ion_medicine=938243841495979427

Umumiy xolat Qoniqarli. Tana harorati 36,5° S gacha.

Shikoyati kuprok kosmetik nuqsonga buladi.

Tashqi ko'rinishi Yuz yumshoq to'qimalarida uzgaris bulmaydi.

Og'iz ichidan ko'rish Og'iz bo'shlig'ining daxliz kismi burmasi shilliq qavatining sayozligi kuzatiladi. Ayrim holatlarda tanglayda yoki alveolyar usiqda suyakdan hosil bulgan shish kurinishida hosilalar bulishi mumkin.

PayPastlash Paypastlashda hosilalar bor joylarda shish kurinadi, til yoki lab yuganchalari kalta bulgan joylarda harakatning chegaralangani kuzatiladi.. Regionar limfotugunlarni paypastlashda ularni uzgarishsiz holat kuzatiladi.

Rentgenda Rentgenda suyak tabiatli hosilada kushimcha suyaklangan holat kuzatiladi. Oqibati protez quyishga noqulaylik tugdiradi.

<https://e-stomatology.ru/director/protokols/protokol.doc>

4. Ambulatoriya darajasida davolash taktikasi:

Davolash maqsadlari:

- protezga halaqit qiluvchi sohani bartaraf qilish;
- asoratlarni oldini olish.

<https://e-stomatology.ru/director/protokols/protokol.doc>

Davolash taktikasi

1. Klinik va rentgen tekshiruvi;
2. Jarrohlik davolash;
3. Tibbiy davolanish;
4. Profilaktika choralari;
5. Davolashning boshqa turlari (fizioterapiya, fizioterapiya, massaj va boshqalar.).

Medikamentoz davo.

Maxalliy og'riqsizlantirish uchun asosan amid guruxidaga anestetiklar, kamroq murakkab efirlar qo'llaniladi. Kesishdan keyin yara antiseptik eritmalar bilan yuviladi.

Antiseptik preparatlar

antigistaminlar;

kaltsiy preparatlari;

og'riq qoldiruvchi vositalar;

vitaminlar (multivitaminlar, vitamin C).

Ertasi kuni amaliyot utqazilgan joyga antiseptik davolash amalga oshiriladi. Og'riq kuchayishi va yallig'lanishga qarshi davo amalga oshiriladi . Operasiyadan keyingi yarani qayta bog'lash operasiyadan keyingi kunlar amalga oshiriladi. Qayta bog'lash paytida yarani quyidagi mahalliy davolashlar amalga oshiriladi: yarani antiseptik eritmalar bilan yuvish.

<https://minzdrav.gov.by/ru/dlya-spetsialistov/standarty-obsledovaniya-i-lecheniya/stomatologiya.php>

Organotrop moddalar

Bazi hollarda bemorga antibiotiklar bilan birga probiotiklar buyuriladi, bu esa ichak mikroflorasini normallashtiradi.

Antiseptiklar

Antiseptik vositalar gramm-musbat va gramm-manfiy bakteriyalar, qarshi faol chayqash sifatida ishlatiladi. Og'izni yuvish uchun gipertonik eritma (soda, tuz) ham ishlatiladi.

Maxalliy og'riqsizlantirish uchun asosan amid guruxidaga (lidokain) anestetiklar, kamroq murakkab efirlar (novokain) qo'llaniladi.

Har bir jarrohlik aralashuvi uchun bemorga uning tanasining funktsional holati, allergiya tarixi, yondosh kasalliklarning mavjudligi va ularning kompensasiya davri va aralashuvning xajmiga nisbatan ko'rsatma bo'yicha anestetik tanlanadi.

Mikroblarga qarshi vositalar

Jarrohlikdan keyin umumiy intoksikasiya va asoratlarni oldini olish uchun ham buyuriladi.

Nosteroid yallig'lanishga qarshi dorilar

Nosteroid yallig'lanishga qarshi dorilar (NSYaqd) asosan kuchsiz organik kislotalarning hosilalaridir. NSYaqdlarning asosiy farmakodinamik ta'siri yallig'lanishga qarshi, analgetik, tana xaroratini tushuruvchi va antiagregant ta'sirini o'z ichiga oladi. Jarrohlik amaliyotidan sung dori-darmonlarni buyurish ularning operatsiyadan keyingi birinchi kunida og'riq qoldiruvchi ta'siri va aniq yallig'lanishga qarshi ta'siri bilan bog'liq.

Асосий дори-воситаларнинг рўйхати (100% фойдаланиш эҳтимоли билан):

Farmakoterapevtik guruh	Dori-vositasining Halqaro patentlangan nomi	Qo'llash tartibi		Dalillar darajasi
Maxalliy og'riqsizlantirish uchun	2%lidokain gidroxlorid 2%Superkain forte 4% artikain gidroxlori Ultrakain* Septanest*	O'tkazuvchan va maxalliy og'riqsizlantirish uchun	A A A	https://e-stomatology.ru/director/protokols/protokol_periostit.doc
Antibakterial preparatlar	Ampintsilin, Tsefazolin, Tsefotaksim Tseftraksion	1 probadan keyin!!! bir marta 50 mg / kg hisoblash) terini kesishdan oldin; operatsiyadan keyin yallig'lanish asoratlarini davolash va oldini olish uchun operatsiyadan keyin kun 0,5-1 g har 6-8 soatda m/o	V	https://e-stomatology.ru/director/protokols/protokol_periostit.doc

Antiseptik preparatlar	Furattsillin eritmasi (1:5000)	Yarani chayishga 3-4 maxal	A	https://e-stomatology.ru/director/protokols/protokolperiostit.doc
Antiseptik preparatlar	Loraben eritmasi	• chayish uchun • 3-4 maxal	B	https://e-stomatology.ru/director/protokols/protokolperiostit.doc
Nosteroid yallig'lanishga qarshi dorilar	Paratsetamol 200 mg ili 500mg; og'iz orqali qabul qilish uchun suspenziya 120 mg/5 ml yoki rektal 125 mg, 250 mg, 0,1 g	Tana vazni 12 kg dan ortiq bo'lgan kattalar va 40 yoshdan oshgan bolalar: bir martalik dozasi 500 mg – 1,0 g (1-2 Tablet-ka) kuniga 4 martagacha. Maksimal bitta doz - 1,0 g. Doza-lar orasidagi interval kamida 4 soat. Maksimal sutkalik doza 4,0 g.6 yoshdan 12 yoshgacha bo'lgan bolalar: bitta doz 250 mg – 500 mg 250 mg – 500 mg kuniga 3-4 martagacha. Sessiyalar orasidagi interval kamida 4 soat. Maksimal sutkalik doza 1,5 g-2,0 g.	A	https://e-stomatology.ru/director/protokols/protokolperiostit.doc
	Ketoprofen in'ektsiya uchun eritma 100 mg / 2 ml 2 ml yoki og'iz orqali 150 mg uzaytiriladi 100mg	V/I sutkalik doza 200-300 mg 48 soatdan oshmasligi kerak, keyin og'iz orqali kapsula 150mg 1 m. yoki. 100 mg 2K/m muddati 5-7 kundan oshmasligi kerak.	A	https://e-stomatology.ru/director/protokols/protokolperiostit.doc

Gemostatik vositalar	Etamzilat in'ektsiya uchun eritma 12,5% - 2 ml	Kuniga 4-6 ml 12,5% eritma. Bolalar uchun 0,5-2 ml tana vaznini (10-15 mg / kg) hisobga olgan holda vena ichiga yoki mushak ichiga bir marta yuboriladi. Operasiyadan keyingi qon ketish xavfi mavjud bo'lsa, u profilaktika maqsadida qo'llaniladi	A	https://e-stomatology.ru/director/protokols/protokol_periostit.doc
-----------------------------	--	---	---	---

Qo'shimcha dori-vositalarning ro'yxati (100% foydalanish ehtimoli bilan):

Farmakoterapevtik gurux	Dorilarning nomi XPN	Qo'llash usuli	Ishonchlilik darajasi	Ssilklar
Erituvchi	Natriya xlor 0,9% eritmasi	m/o, t/i yuvishga	V	https://e-stomatology.ru/director/protokols/protokol_periostit.doc
vitaminlar	Multi Vitamin preparatlari	ichishga, m/o, t/i	S	https://e-stomatology.ru/director/protokols/protokol_periostit.doc
Antiseptik preparatlar	Betadin	chayish uchun	S	https://tadqiqot.uz/index.php/oral/article/view/7121

Davolashning boshqa turlari:

Ambulatoriya sharoitida ko'rsatiladigan davolashning boshqa turlari:

Asosan ambulator sharoitda utqaziladi:

Stasionar darajasida ko'rsatiladigan davolashning boshqa turlari:

- fizioterapiya (UHF terapiyasi, elektroforez, ultrabinafsha nurlanish).

Shoshilinch ravishda ko'rsatiladigan boshqa davolash turlari: yo'q.

2%lidokain gidroxlid

2%Superkain forte

4% artikain gidroxlori Ultrakain* Septanest:

Keyingi davolash:

- fizioterapevtik davolash (ultratovush, elektroforez);

- nafas olish mashqlari.

keyingi davolash ambulatoriya sharoitida 5-7 kun davomida amalga oshiriladi (bu bemorning ahvoliga bog'liq) jarroh stomatolog , yuz-jag' jarroh va umumiy stomatolog (jarroh stomatologning maxsus shtat birligi bo'lmaganda);

Davolashning samaradorligi ko'rsatkichlari:

- kasallikning klinik belgilarini bartaraf etilishi ;
- yallig'lanish oldini olish.
- og'izni to'liq ochish, chaynash, yutish funksiyasini tiklanishi.

www.ukrdental.com

[www: stomat-burg.ru/statc](http://www.stomat-burg.ru/statc)

[www . rusdent . com](http://www.rusdent.com)

Tibbiy yordam ko'rsatish amalyot turidan kelib chiqib shifoxonaga yotqizish uchun ko'rsatmalari: Paradont kasalliklarini xirurgik davolash uchun bemorlarni ambulator sharoitda davolanadi.

Shoshilinch kasalxonaga yotqizish uchun ko'rsatmalar:

milK

* chaynash funksiyasi buzilgan;

Rejali kasalxonaga yotqizish uchun ko'rsatmalar: yo'q

Stasionar darajasida davolash taktikasi: Og'iz bo'shligini protezlashdaga tayyorlashga muhtoj bemorlarni ambulator sharoitda davolanadi.

<https://minzdrav.gov.by/ru/dlya-spetsialistov/standarty-obsledovaniya-i-lecheniya/stomatologiya.php>

Protokolni tashkillash masalalari:

tarafdorlar hamkorligidagi muammolar: yo'q.

Ekspertlar to'g'risidagi ma'lumotlar (maxalliy va chet el mutaxasislari);

Protokolni qayta ishlab chiqish: 3 yildan so'ng (agar yangi tashxis, davolash, profilaktika va reabilitasiya usullari kiritilsa);

PARODONT KASALLIKLARINI XIRURGIK DAVOLASH MOLAJASI BO'YICHA MILLIY KLINIK PROTOKOL

TOSHKENT – 2024

1. Kirish qismi:

Jahon Sog'liqni saqlash tashkilotining ma'lumotlariga paradont kasalliklarini xirurgik davolash birlamchi rivojlanish(filogenezida) va karies kasalligi asorati sifatida qaraladi. Klinik protokolda keltirilgan tavsiyalar bemorlarga tibbiy yordamning umumiy qabul qilingan standartlariga asoslangan. Ushbu tavsiyalar kasallikning asorati tibbiy yondashuv mezonlariga qaratilgan.

Kod Paradont kasalliklarini xirurgik davolash

<https://oblstom.ru/klinicheskie-rekomendaczii-protokoly-2/>

1) kod(lar) XKT- 05:

Kod Paradont kasalliklarini xirurgik davolash

XKT-05	
K05.2 —	O'tkir parodontit
K05.3 —	Surunkali parodontit
K05.4 —	Parodontoz
	https://mkb-10.com/index.php?pid=12554
	https://oblstom.ru/klinicheskie-rekomendaczii-protokoly-2/

Kod Paradont kasalliklarini xirurgik davolash

https://diseases.medelement.com/search?searched_data=diseases&diseases_filter_type=section_medicine§ion_medicine=938243841495979427

Bayonnomani ishlab chiqish va qayta ko'rib chiqish sanasi: 2024 yil, qayta ko'rib chiqish sanasi 2027 yil yoki yangi asosiy dalillar mavjud bo'lganda. Taqdim etilgan tavsiyalarga kiritilgan barcha o'zgartirishlar tegishli hujjatlarda e'lon qilinadi.

Ushbu klinik protokol va standartni ishlab chiqish uchun mas'ul muassasa:
Toshkent davlat stomatologiya instituti (TDSI)

Quyidagilar klinik protokol va standartni ishlab chiqishga yordam berdi:

Jarayonni tashkil etish uchun stomatologiya sohasidagi ishchi guruh a'zolari:

1. **Haydarov N.K.** – TDSI rektori, professor
2. **Baymakov S.R.** – TDSI o'quv ishlari bo'yicha prorektori, professor
3. **Shomurodov K.E.** – TDSI ilmiy ishlar va innovasiyalar bo'yicha prorektori, professor

Mualliflar ro'xati:

Xasanov A.I. – TDSi bolalar yuz-jag' jarrohligi kafedrasida dosenti.

Azimov A.M. – TDSI “jarrohlik stomatologiya va dental implantologiya” kafedrasida mudiri, dosent.

Suvonov K.J – TDSI “jarrohlik stomatologiya va dental implantologiya” kafedrasida professor.

Xalmanov B.A. – TDSI “jarrohlik stomatologiya va dental implantologiya” kafedrasida dosent.

Xodjaev S.B. – TDSI “jarrohlik stomatologiya va dental implantologiya” kafedrasida ass.

Taqrizchilar:

1. **Abdullayev Sh.Yu.** - Professor, Yuz-jag' kasalliklari va jarohatlari kafedrasida mudiri.

2. Djonibekova Roziya Najmiddinova – “Abu Ali ibn Sino” nomidagi Tojikiston davlat tibbiyot universiteti Yuz-jag‘ jarroxligi kafedrası mudiri, t.f.d., dotsnt.

Klinik bayonnoma Oliy ta'lim muassasalari professor-o'qituvchilari, O'zbekiston stomatologiya assosiasiyasi a'zolari, sog'liqni saqlash tashkilotchilari va viloyatlar bosh stomatologlari ishtirokidagi ishchi guruhning yakuniy yig'ilishida norasmiy kelishuvga erishish orqali muhokama qilindi va tasdiqlash uchun tavsiya etildi. Stomatologiya xizmati tizimi muassasalari onlayn formatda 2023 yil 7 apreldagi №2-sonli bayonnoma.

Ishchi guruh rahbari – tibbiyot fanlari doktori Xasanov A.I TDSI

Texnik ko'rib chiqish va tahrirlash:

- 1.
- 2...

O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi huzuridagi Ekspertlar guruhi mutaxassislarining ekspert bahosi :

- 1.
- 2.
- 3..

O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi dori siyosati boshqarmasi mutaxassislarining ekspert bahosi :

- 1.
- 2..

O'zbekiston Respublikasi Vazirligi huzuridagi Tibbiy sug'urta agentligi mutaxassislarining ekspert bahosi :

- 1.
- 2.
- 3..

Ushbu klinik protokol va standart vazir o'rinbosari, tibbiyot fanlari doktori F.R. Sharipov, Tibbiy sug'urta boshqarmasi boshlig'i Sh.Q.Almardanov , Klinik protokollar va standartlarni ishlab chiqish bo'limi boshlig'i, tibbiyot fanlari doktori. S.A. Ubaydullaeva, Klinik protokollar va standartlarni ishlab chiqish bo'limi bosh mutaxassislari Sh.R.Nurimov , S.K.Usmonov va G.T.Jumaeva tashkiliy va uslubiy yordamida ishlab chiqildi. .

Toshkent shahri va Toshkent viloyati amaliy sog'liqni saqlash sektori vakillari bilan birgalikda klinik protokollarning maqbulligi va amaliyotda qo'llanilishi baholandi.

Amaliy shifokorlar:

- 1.
- 2.
- 3..

Qisqartmalar ro'yxati

TDSI TTXKMPM	Toshkent davlat stomatologiya instituti Toshkent tibbiyot xodimlarini kasbiy malakasini rivojlantirish markazi
-----------------	---

Ushbu nozologiya uchun protokol foydalanuvchilari ;

1. Yuz-jag' jarrohi;
2. Jarroh stomatolog;
3. Umumiy stomatolog;
4. Shoshilinch va shoshilinch tibbiy yordam shifokorlari;
5. Sog'liqni saqlash tashkilotchilari;
6. Tibbiyot oliy o'quv yurtlarining talabalari, klinik ordinatorlari, magistrantlari, aspirantlari, o'qituvchilari;

Bemorlarning toifalari: har hil sabablarga ko'ra protezlashdan oldingi jarrohlik amaliyotiga muhtoj bemorlar

1-jadval

9) Ishonchlilik darajasining shkalasi:

Tashxisot usullarini asoslovchi dalillarning ishonchlilik darajasini baholovchi shkala (tashxisiy yondashuv)

Did	Ta'rifi
1	Nazoratli referents usul yoki meta-analiz qo'llash yordamida tizimli randomizasiyalangan klinik tadqiqotli tizimli sharxlar.
2	Meta analiz qo'llash yordamida aloxida nazoratli referents usulli tadqiqot yoki aloxida randomizasiyalangan klinik tadqiqot va randomizasiyalangan klinik tekshiruvlarsiz har qanday dizaynli tadqiqot tizimli sharxlar
3	Navbatsiz referents usulli tadqiqot yoki izlanish usuliga bog'lik referentsli tadqiqot yoki randomizasiyalanmagan taqqoslash tadqiqoti, shu jumladan kogort tadqiqoti
4	Qiyoslanmaydigan tadqiqot, klinik xolatning sharxi
5	Ta'sir mexanizmini asoslashga oid ma'lumotlar yoki ekspertlar xulosasi keltirilgan

Profilaktika, davolash, reabilitasiya tadbirlari uchun dalillarning ishonchlilik darajasini baholash shkalasi

Did	Ta'rifi
1	Meta-taxlilni qo'llash yordamida RNT tizimli sharx
2	Aloxida RNT va meta-taxlilni qo'llanish yo'li bilan Rntdan tashqari har qanday dizayndagi tizimli sharx
3	Randomizasiyalanmagan qiyosiy tekshiruvlar, shuningdek kogort tekshiruv usullari

4	Qiyoslanmaydigan holatlar, klinik xolatni sharxlash yoki xodisaning bir qismi, "xodisa-nazorat" tekshiruvi
5	Faqat yondashuvlar ta'sir mexanizmini asoslashga oid ma'lumotlar (klinikagacha bo'lgan tekshiruvlar) yoki ekspertlar xulosasi

Profilaktika, tashxisot, davolash, reabilitasiya tadbirlari uchun tavsiyalarning ishonchlilik darajasini baholash shkalasi

TID	Tasnifi
A	Kuchli tavsiya (hamma ko'rilyotgan ko'rsatgichlarning samaradorligi (oqibati) muxim, hamma tekshiruv usullari yuqori yoki qoniqarli uslubiy sifatga ega, ularni xulosalari qoniqarli yoki yuqori sifatli, qiziqtirgan oqibatlari bo'yicha ularning xulosalari kelishilgan)
B	Shartli tavsiyanoma (hamma ko'rilyotgan ko'rsatgichlarning samaradorligi (oqibati) muxim emas, hamma tekshiruv usullari qoniqarli yoki yuqori uslubiy sifatga ega emas va/yoki ularning qiziqtirgan oqibatlari bo'yicha xulosalari kelishilmagan)
C	Kuchsiz tavsiya (yuqori sifatli ishonchlilikning yo'qligi, hamma ko'rilyotgan ko'rsatgichlarning samaradorligi (oqibatlari) muxim emas, hamma tekshiruv usullari past metodologik sifatga ega va ularning xulosalari qiziqtirgan oqibatlari bo'yicha kelishilmagan)

ASOSIY QISM

PERIODONTITLARNI JIRROXIK DAVOLASH ALGORITMMI

Parodontit bilan og'rikan bemorlarni davolash tamoyillari bir vaqtning o'zida bir nechta muammolarni hal qilishni ta'minlaydi:

- patologik jarayonning keyingi rivojlanishining oldini olish;
- periodontal va perimaksiller to'qimalarda o'tkir odontogen yallig'lanishli patologik jarayonlarning rivojlanishining oldini olish;
- kasallikning sababini aniqlash va bartaraf etish;
- butun stomatologik tizimning funksional qobiliyatini saqlash va tiklash;
- patologik jarayonning asoratlarini bartaraf etish;
- bemorlarning hayot sifatini yaxshilash.

Terapevtik tadbirlar majmuasi asosan klinika sharoitida amalga oshiriladi.

Yallig'lanish hodisalarining og'irligi, kasallikning umumiy va mahalliy ko'rinishi, shuningdek radiologik ma'lumotlar hisobga olinadi. Terapevtik tadbirlar majmuasi asosan poliklinikada amalga oshiriladi. Yallig'lanish hodisalarining zo'ravonligi, kasallikning umumiy va mahalliy ko'rinishi, shuningdek rentgen ma'lumotlari hisobga olinadi.

<https://minzdrav.gov.by/ru/dlya-spetsialistov/standarty-obsledovaniya-i-lecheniya/stomatologiya.php>

Parodontit uchun jarrohlik lokal behushlik ostida - o'tkazuvchanlik yoki infiltratsion behushlik ostida amalga oshiriladi. Ko'rsatkichlarga ko'ra, bemorlar umumiy behushlik ostida operatsiya qilinadi. Periodontal kasalliklarga chalingan bemorlarda yumshoq to'qimalarga jarrohlik aralashuvlar

Kuretaj

Qo'llash mumkin bo'lmagan holatlar:

- cho'ntak chuqurligi 5 mm dan ortiq,
- milklarning keskin yupqalashishi,
- milk nekrozi,
- yiringlash, xo'ppoz hosil bo'lishi,
- shilliq qavatning o'tkir yallig'lanish kasalliklari.

Kuretajni oching.

Metodologiya: "Ochiq" kuretaj quyidagi bosqichlardan iborat:

1) og'iz bo'shlig'ini antiseptik bilan davolash va behushlikdan keyin;

tishlararo papillalarning tepalari bo'ylab kesma, labial-bukkal va interdental gumning lingual papillalari;

2) "tish" ni olib tashlash uchun ekskavatorlar, ilgaklar va raspadan foydalanish tishlar guruhidan cho'kmalar;

3) gingival to'qimalarning ichki yuzasida granulyatsiyalar qaychi bilan kesiladi papillalar, epitelizatsiya va gingival chetini shakllantirish amalga oshiriladi, olib tashlanadi.

saqichning o'zgartirilgan (kengligi 1-1,5 mm) qismi;

4) jarrohlik maydoni antiseptik eritmalar bilan yuviladi;

"Davolangan" milk joyiga joylashtiriladi va mahkamlanadi

yallig'lanishga qarshi malhamlarga asoslangan terapevtik va himoya bandaj. Tish ildiz atrofi cho'ntagiga biokompozit (kollagenli gidroksiapatit) kiritilishi mumkin nisbati 9:1), uni plager bilan siqib oling, so'ngra tikuvlarni qo'llang.

Ochiq kuretajning asoratlari: qon ketish, cho'ntakdan yiringlash, retrograd pulpit.

Widmann-Neumann bo'yicha flap operatsiyalari

Qopqoq operatsiyalari - bu alveolyar jarayonning cho'qqisi bo'ylab suyak yarasini yopish uchun ishlatiladigan mukoperiosteal qopqoq shakllanishi bilan jarrohlik aralashuvlar.

U periodontal cho'ntaklarni yo'q qilish, tish go'shti chetidagi nuqsonlarni tuzatish va shikastlangan to'qimalarni tiklash uchun ishlatiladi.

Flap operatsiyalarini bajarish uchun bir nechta texnikalar mavjud, bu operatsiya alveolyar jarayon atrofiyasining aralash shakli uchun, bo'shliqlar va chuqurliklar mavjud bo'lganda ko'rsatiladi. 5 mm dan ortiq periodontal cho'ntaklar, ildiz uzunligining 1/2 qismiga suyak rezorbsiyasi bilan o'rtacha periodontit uchun amalga oshiriladi. Natijada

Operatsiya periodontal va qisman suyak cho'ntaklarini yo'q qiladi. Ushbu operatsiyani bajarish quyidagi tarzda amalga oshiriladi: operatsiya bemorning og'iz bo'shlig'i sanitariyasi, kasbiy gigiyena va sanitariya qoidalariga rioya qilinganidan keyin kamida bir haftadan o'tgach boshlanadi.

yallig'lanishga qarshi terapiya (agar kerak bo'lsa, ularni davolash uchun ildizlar va suyak cho'ntaklariga kirish uchun lokal behushlik ostida qopqoq chegaralarida ikkita vertikal kesma amalga oshiriladi. Bu kesiklar tish go'shti chetidan 1,0-

1,5 mm masofada, bukkal va til tomonlaridagi kesmalar bilan tutashadi.

Shundan so'ng, shifokor qopqoqlarni olib tashlaydi va ularni yon tomonlarga siljitadi.

Kuretajni amalga oshiradi: granulyatsiyalarni olib tashlaydi, cho'kmalarni olib tashlaydi va ochiq ildizlarning sirtini tekislaydi. Yaxshiroq davolanishni ta'minlash uchun osteopластиya amalga oshiriladi, bu usulning asosiy kamchiligi yo'qolganligidir

suyak faqat osteoblastlar tomonidan tiklanishi mumkin operatsiyadan keyin interdental

papillalarning konturlari buziladi, bu ayniqsa frontal sohalarda qabul qilinishi mumkin e mas.

<https://minzdrav.gov.by/ru/novoe-na-sayte/utverzhdny-28-klinicheskikh-protokolov-po-terapevticheskoy-stomatologii-vzrosloe-naselenie/>

Kod	Tibbiy xizmatning nomi	Ko'plik
A01.07.001	Og'iz bo'shlig'i patologiyasi uchun anamnez va shikoyatlarni to'plash	1
A01.07.002	Og'iz bo'shlig'i patologiyasini vizual tekshirish	1
A01.07.003	Og'iz bo'shlig'ini palpasiya qilish	1
A01.07.006	Yuz-jag' sohasini palpasiya qilish	1
A02.30.001	Umumiy termometriya	Zarur bo'lganda
B01.064.001	Tish shifokori bilan birlamchi ko'rik (ko'rik, maslahat).	1
B01.067.001	Stomatolog-jarroh bilan birlamchi ko'rik (ko'rik, maslahat).	1
A01.07.007	Og'izni ochish darajasini aniqlash va pastki jag'ning harakatchanligini cheklash	1
A02.07.006	Tishlashning prikusi	1
A02.07.007	Tishlarning perkussiyasi	1
A06.07.003	Maqsadli intraoral kontakt rentgenografiyasi	1
A06.07.004	Ortopantomografiya	Extiyojga qarab
A06.07.010	Yuz-jag' sohasining radioviziografiyasi	Extiyojga qarab
A06.30.002	Radiografik tasvirlarning tavsifi va talqini	1
A02.07.001	Qo'shimcha asboblarda yordamida og'izni tekshirish	1
A02.07.003	periodontal zond yordamida tekshirish	1
A02.07.008	Tishlarning patologik harakatchanlik darajasini aniqlash	1
A12.07.003	Og'iz gigienasi indekslarini aniqlash	1
A12.07.004	Periodontal indekslarni aniqlash	Zarur bo'lganda

N	Ism	Miqdori, dona.
---	-----	----------------

1.	Markaziy sterilizasiya bo'limi bo'lmaganida avtoklav (bug'li sterilizator).	Har bir bo'lim (xona) uchun 1 ta
2.	Markaziy sterilizasiya bo'limi bo'lmaganda suv distillash qurilmasi (tibbiy).	Har bir bo'lim (xona) uchun 1 ta
3.	Nakonechniklar uchun avtoklav (stol usti bug'li sterilizator)	Har bir xona uchun 1 dona
4.	MS yo'qligida tish toshlarini olib tashlash uchun ultratovushli qurilma (skeyler)	Har bir xona uchun 1 dona
5.	Stomatologik kompressor yo'qligida jarrohlik aspirator (so'rg'ich qurilmasi).	shifokorning ish joyiga
6.	Bikslar (steril asboblari va materiallarni saqlash uchun sterilizasiya qutisi)	so'rov bo'yicha; talabda
7.	Mikromotorli Stomatologik moslama yo'qligida portativ stomatologik bormashina	Har bir xona uchun 1 dona
8.	Fiziodispenserli portativ stomatologik bormashina	Har bir bo'lim uchun 1 ta
9.	To'g'ri va burchakli nakonechniklar uchun tish burg'ulari	so'rov bo'yicha, kamida 10 ta element, har bir elementdan 2 ta
10.	Diatermokoagulator	Har bir xona uchun 1 dona
11.	Turli xil tibbiy dolotlar va osteotomlar	so'rov bo'yicha kamida 2 ta element, har biri 2 ta
12.	Turli xil gemostatik qisqichlar	har bir shifokorning ish joyida kamida 3 ta unvon
13.	Karpulalar uchun stomatologik shpris	har bir shifokorning ish joyida kamida 5 ta
14.	Universal stomatologik dozali shpris, karpulali anesteziya uchun	har bir xona uchun kamida 2 ta
15.	Bir marta ishlatiladigan mahsulotlar: - shprislar va In'ektsiya ignalari, - turli xil skalpellar, - niqoblar, - tekshiruv, diagnostika, jarrohlik qo'lqoplari, - bemorlar uchun qog'oz ko'krak yopinchiqlari, - idishdagi qo'l sochiqlari, - sanitariya salfetkalari, - tibbiyot xodimlari uchun tibbiy ichki kiyim, - bog'lam materiallari, - so'laktortkichlar , - plastik ko'zoynaklar	so'rov bo'yicha; talabda
16.	Steril asboblarni saqlash uchun kameralar (qadoqlash tizimi mavjud bo'lmaganda)	Har bir xona uchun 1 dona

17.	To'g'ri korsang	har bir xona uchun kamida 5 ta
18.	stomatologik kreslo	Ikki smenali ish vaqtida 2 ta shifokor lavozimiga 1 ta
19.	Turli o'lchamlarda jarrohlik ilgaklar,	bir xona uchun kamida 5 ta
20.	jarrohlik kureta	so'rov bo'yicha kamida 5
21.	bakteritsid chiroq (nurlashtiruvchi) binolar uchun	so'rov bo'yicha; talabda
22.	Bino uchun mobil bakteritsid chiroq (nurlashtiruvchi).	so'rov bo'yicha; talabda
23.	Jarrohlik qoshiqlari (suyak), turli o'lchamlarda	har bir shifokorning ish joyida kamida 5 ta
24.	Shifokorlar uchun binokulyar	so'rov bo'yicha har bir xona uchun kamida 1 ta
25.	Markaziy sterilizatsiya bo'limi bo'lmaganda qadoqlash mashinasi (asboblarni sterilizatsiya qilishdan oldin qadoqlash apparati)	Har bir bo'lim uchun 1 ta
26.	ish joyi (uskunalar to'plami) : stomatologik moslama, shu jumladan stomatologiya bormashinasi (burg'ulash), stomatologik kreslo, stomatologik kompressor va gidro bloki, stomatologik operatsiya lampasi (bu qismlar bitta biriktirilgan bo'lishi mumkin yoki o'zaro yoki alohida tuzilmalarga (devor, mebel) yoki tish shifokori uchun universal bo'lishi mumkin), shu jumladan turbina, mikromotor, diatermokoagulyator , ultratovushli skaler , changyutgich, negatoskop bilan jihozlangan stomatologik moslamada biriktirilgan bo'lishi mumkin	Ikki smenali ish kuni bilan 2 ta tibbiy lavozim uchun 1 to'plam
27.	optikali yoki optiksiz tish mikromotori	Har bir xona uchun 1 dona
28.	asboblari, dori-darmonlar, o'quv materiallari va hujjatlar to'plami (stomatologiya kabinetlarida umumiy somatik asoratlarda shoshilinch yordam ko'rsatish uchun birinchi tibbiy yordam to'plami)	Har bir xona uchun 1 dona
29.	Asboblari, ignalar va tikuv materiallari to'plami	so'rov bo'yicha kamida 2 turdagi
30.	Og'iz bo'shlig'ini tekshirish uchun asboblari to'plami (asosiy): - tibbiy stomatologik patnis, - stomatologik oyna, - burchakli tish zondi, - stomatologik pinset, - stomatologik ekskavatorlar, - keng ikki tomonlama silliqilagich.	so'rov bo'yicha; talabda

31.	Traxeotomiya asboblari to'plami	Har bir klinikaga 1 dona
32.	Parenteral infeksiyalarning individual profilaktikasi uchun dorilar to'plami (OITSga qarshi birinchi yordam to'plami)	Har bir xona uchun 1 dona
33.	Dezinfektsiya va sterilizatsitsni nazorat qilish (ko'rsatkichlari) uchun reaktivlar to'plami	so'rov bo'yicha; talabda
34.	to'g'ri mexanik nakonechnik	bir ish joyida kamida 2 ta
35.	mexanik burchakli nakonechnik	bir ish joyida kamida 2 ta
36.	rentgen ko'rish moslamasi	Har bir xona uchun 1 dona
37.	Turli xil qaychi	har bir xona uchun kamida 5 ta
38.	so'lakni so'rish moslamasi	1 shifokorning ish joyiga
39.	Ultrasonik tozalagich (uskunalar va mahsulotlarni ultratovush bilan tozalash va dezinfektsiyalash uchun qurilma)	Har bir xona uchun 1 dona
40.	Turli o'lchamdagi anatomik pinsetlar	so'rov bo'yicha har bir xona uchun kamida 5 ta
41.	Markazlashtirilgan utilizasiya bo'lmagan shpris va ignalarni utilizasiya qilish uchun qurilma (o'rnatish)	so'rov bo'yicha; talabda
42.	Diagnostika jarayoni uchun dasturiy ta'minot, video arxiv va kompyuter kasallik tarixini yuritish, buxgalteriya dasturi	shifokorning ish joyiga
43.	Stomatologiya uchun sarflanadigan materiallar va dorilar: - dorivor, - anestetik, - antiseptiklar	so'rov bo'yicha; talabda
44.	Rentgen xonasi yoki rentgenologik diagnostika bo'yicha shartnoma bo'lmaganida radioviziograf yoki stomatologik rentgen	Har bir bo'lim uchun 1 ta
45.	Tish raspatorlari	so'rov bo'yicha, kamida 2
46.	stomatologik chiroq	shifokorning ish joyiga
47.	Xonalarni individual kondisionerlik va namlanish tizimi	SanPiN ma'lumotlariga ko'ra
48.	Assortimentda skalpellar (ushlagichlar) va bir marta ishlatiladigan keskichlar	kamida 3

49.	Radiasiya manbai mavjud bo'lganda ionlashtiruvchi nurlanishdan shaxsiy himoya vositalari	SanPiN ga muvofiq so'rov bo'yicha
50.	Asboblarni dezinfektsiyalash uchun vositalar va idishlar	so'rov bo'yicha; talabda
51.	Markaziy sterilizasiya bo'limi bo'lmaganida quruq havo sterilizatori	Har bir xona uchun 1 dona
52.	Shifokor stoli	1 shifokorning ish joyiga
53.	Stomatologik stol	1 shifokorning ish joyiga
54.	Yordamchi uchun tibbiy stul	Har bir yordamchining ish joyi uchun 1 ta
55.	tish shifokori uchun stul	1 shifokorning ish joyiga
56.	Sarf materiallarini saqlash uchun tibbiy shkaf	har bir xona uchun kamida 1 ta
57.	Dori-darmonlar uchun tibbiy shkaf	har bir xona uchun kamida 1 ta
58.	Tibbiy kiyim va choyshab uchun shkaf	so'rov bo'yicha; talabda
59.	Uzoq muddatli infuziyalar uchun tibbiy stend	Har bir xona uchun 1 dona
60.	Yuqori va pastki jag'lardagi tishlar va tish ildizlarini olib tashlash uchun tish omburlari assortimentda	so'rov bo'yicha, har bir shifokorning ish joyida kamida 25
61.	himoya qalqonlari (ko'zning mexanik shikastlanishiga qarshi).	so'rov bo'yicha kamida 2
62.	Assortimentda yuqori va pastki jag'lardagi tish ildizlarini olib tashlash uchun stomatologik elevatorlar	so'rov bo'yicha, har bir shifokorning ish joyida kamida 15
63.	O'sma va o'smasimon xosilalarni aniqlash (skrining) va davolashni kuzatish uchun testlarni o'tkazish uchun diagnostika to'plamlari	har bir xona uchun kamida 1 ta

Qo'shimcha asbob uskunalalar

1. Bir marta ishlatiladigan shpatel
2. Dezinfektsiyalovchi salfetkalar
3. Yodoform turunda
4. Gemostatik gubka
5. Farabef ilgagi
6. Periotom
7. Til ushlagich
8. Ronjirs (suyak kesgichlar)
9. Gemostatik qisqich
10. Himoya ekrani

11. Turbina nakonechnik
12. Artikulyasiya qog'ozi
13. Bemorning fartugi
14. Standart paxta roliklari

https://diseases.medelement.com/search?searched_data=diseases&q=&mq=&tq=&diseases_filter_type=section_medicine&diseases_content_type=10§ion_medicine=544746821495980557&category_mkb=0&parent_category_mkb=0

https://diseases.medelement.com/search?searched_data=diseases&diseases_filter_type=section_medicine§ion_medicine=938243841495979427

Bemorni aralashuvga tayyorlash jarayonining tavsifi, shuningdek aralashuvni o'tkazishning bevosita metodologiyasi;

Operatsiyadan keyingi parvarish:

antibakterial preparatlar: penitsillinlar, ftorxinolonlar, sefalosporinlar, makrolidlar, linkosamidlar, tetratsiklinlar;

steroid bo'lmagan yallig'lanishga qarshi dorilar; antigistaminlar;

og'iz uchun antiseptik vannalar; og'iz bo'shlig'ini gipertonik eritma bilan yuvish (soda, tuzning suvli eritmasi); og'iz gigiyenasini saqlash; kalsiy preparatlari; vitaminlar; operatsiya kunida 2-

3 soat davomida ovqat eyishdan bosh torting, tanani haddan tashqari qizib ketmaslik, jismoniy faoliyatni cheklash, operatsiyadan keyingi birinchi kun davomida 30 daqiqalik tana naffuslar bilan 10-20 daqiqa davomida aralashuv tomonidagi yonoqqa muz qo'llang.

Fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish algoritmi

Jag'ning parodontitida yallig'lanishni tezroq to'xtatish uchun 2-

3 kun o'tgach, davolanishning fizioterapevtik muolajalarni buyurish mumkin: Solluks lampasi bilan yorug'lik, antiseptik va deodorizatsiya qiluvchi iliq vannalar. eritmalar, UHF, mikroto'lqinli, fluktuarizatsiya, geliy-neon nurlari bilan lazer terapiyasi, magnit terapiya.

8) muolaja yoki aralashuvning samaradorligi ko'rsatkichlari.

Tibbiy yordam sifatini baholash mezonlari

4. Protokolning tashkiliy jihatlari:

- bayonnomani ko'rib chiqish shartlarini ko'rsatish (bayonnomani ishlab chiqilganidan keyin 3 yil o'tgach yoki dalillar darajasi bilan yangi usullar mavjud bo'lganda qayta ko'rib chiqish);
- foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati (bayonnoma matnida sanab o'tilgan manbalarga tegishli tadqiqot havoalari talab qilinadi).

Davolashning samaradorligi ko'rsatkichlari:

yallig'lanish asoratlarning yo'qligi;

og'izni to'liq ochish, chaynash, yutish funksiyasini tiklash.

Dori-darmonsiz yordam ko'rsatish algoritmlari va xususiyatlari

Periodontit uchun dori bo'lmagan yordam yallig'lanishni bartaraf etish yoki kamaytirishga qaratilgan chora-tadbirlarni ko'rishni o'z ichiga oladi. Rejaga muvofiq keyingi davolanish.

**PARODONT KASALLIKLARINI XIRURGIK DAVOLASH MUOLAJASIDAN
SO'NG PROFILAKTIKASINING MILLIY KLINIK PROTOKOL**

TOSHKENT – 2024

Kirish qism:

Jahon Sog'liqni saqlash tashkilotining ma'lumotlariga ko'ra og'iz bo'shligini jarrohlik yo'li bilan protezlashga tayyorlash birlamchi rivojlanish(filogenezida) va karies kasalligi asorati sifatida qaraladi. Klinik protokolda keltirilgan tavsiyalar bemorlarga tibbiy yordamning umumiy qabul qilingan standartlariga asoslangan. Ushbu tavsiyalar kasallikning asorati tibbiy yondashuv mezonlariga qaratilgan.

1) kod(lar) XKT- 05:

Kod Paradont kasalliklarini xirurgik davolash

https://diseases.medelement.com/search?searched_data=diseases&diseases_filter_type=section_medicine§ion_medicine=938243841495979427

K05.2 — O'tkir parodontit

K05.3 — Surunkali parodontit

K05.4 — Parodontoz

Bayonnomani ishlab chiqish va qayta ko'rib chiqish sanasi: 2024 yil, qayta ko'rib chiqish sanasi 2027 yil yoki yangi asosiy dalillar mavjud bo'lganda. Taqdim etilgan tavsiyalarga kiritilgan barcha o'zgartirishlar tegishli hujjatlarda e'lon qilinadi.

Ushbu klinik protokol va standartni ishlab chiqish uchun mas'ul muassasa:
Toshkent davlat stomatologiya instituti (TDSI)

Quyidagilar klinik protokol va standartni ishlab chiqishga yordam berdi:

Jarayonni tashkil etish uchun stomatologiya sohasidagi ishchi guruh a'zolari:

1. **Haydarov N.K.** – TDSI rektori, professor

2. **Baymakov S.R.** – TDSI o'quv ishlari bo'yicha prorektori, professor

3. **Shomurodov K.E.** – TDSI ilmiy ishlar va innovasiyalar bo'yicha prorektori, professor

Mualliflar ro'xati:

Azimov A.M. – TDSI “jarrohlik stomatologiya va dental implantologiya” kafedrası mudiri, dosent.

Suvonov K.J – TDSI “jarrohlik stomatologiya va dental implantologiya” kafedrası professor.

Xalmanov B.A. – TDSI “jarrohlik stomatologiya va dental implantologiya” kafedrası dosent.

Xodjaev S.B. – TDSI “jarrohlik stomatologiya va dental implantologiya” kafedrası ass.

Taqrizchilar:

1. **Abdullayev Sh.Yu.**- Professor, Yuz-jag' kasalliklari va jarohatlari kafedrası mudiri.

2. **Djonibekova Roziya Najmiddinova** – “Abu Ali ibn Sino” nomidagi Tojikiston davlat tibbiyot universiteti Yuz-jag' jarroxligi kafedrası mudiri, t.f.d., dotsnt.

Klinik bayonnoma Oliy ta'lim muassasalari professor-o'qituvchilari, O'zbekiston stomatologiya assosiasiyasi a'zolari, sog'liqni saqlash tashkilotchilari va viloyatlar bosh stomatologlari ishtirokidagi ishchi guruhning yakuniy yig'ilishida norasmiy kelishuvga erishish orqali muhokama qilindi va tasdiqlash uchun tavsiya etildi. Stomatologiya xizmati tizimi muassasalari onlayn formatda 2023 yil 7 apreldagi №2-sonli bayonnoma.

Ishchi guruh rahbari – tibbiyot fanlari doktori Xasanov A.I TDSI

Texnik ko'rib chiqish va tahrirlash:

- 1.
- 2...

O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi huzuridagi Ekspertlar guruhi mutaxassislarining ekspert bahosi :

- 1.
- 2.
- 3..

O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi dori siyosati boshqarmasi mutaxassislarining ekspert bahosi :

- 1.
- 2..

O'zbekiston Respublikasi Vazirligi huzuridagi Tibbiy sug'urta agentligi mutaxassislarining ekspert bahosi :

- 1.
- 2.
- 3..

Ushbu klinik protokol va standart vazir o'rinbosari, tibbiyot fanlari doktori F.R. Sharipov, Tibbiy sug'urta boshqarmasi boshlig'i Sh.Q.Almardanov , Klinik protokollar va standartlarni ishlab chiqish bo'limi boshlig'i, tibbiyot fanlari doktori. S.A. Ubaydullaeva, Klinik protokollar va standartlarni ishlab chiqish bo'limi bosh mutaxassislari Sh.R.Nurimov , S.K.Usmonov va G.T.Jumaeva tashkiliy va uslubiy yordamida ishlab chiqildi. .

Toshkent shahri va Toshkent viloyati amaliy sog'liqni saqlash sektori vakillari bilan birgalikda klinik protokollarning maqbulligi va amaliyotda qo'llanilishi baholandi.

Amaliy shifokorlar:

- 1.
- 2.
- 3..

Qisqartmalar ro'yxati

TDSI	Toshkent davlat stomatologiya instituti
TTXKMPM	Toshkent tibbiyot xodimlarini kasbiy malakasini rivojlantirish markazi

Ushbu nozologiya uchun protokol foydalanuvchilari ;

1. Yuz-jag' jarrohi;
2. Jarroh stomatolog;

3. Umumiy stomatolog;
4. Shoshilinch va shoshilinch tibbiy yordam shifokorlari;
5. Sog'liqni saqlash tashkilotchilari;
6. Tibbiyot oliy o'quv yurtlarining talabalari, klinik ordinatorlari, magistrantlari, aspirantlari, o'qituvchilari;

Bemorlarning toifalari: har hil sabablarga ko'ra protezlashdan oldingi jarrohlik amaliyotiga muhtoj bemorlar

1-jadval

9) Ishonchlilik darajasining shkalasi:

Tashxisot usullarini asoslovchi dalillarning ishonchlilik darajasini baholovchi shkala (tashxisiy yondashuv)

Did	Ta'rifi
1	Nazoratli referents usul yoki meta-analiz qo'llash yordamida tizimli randomizasiyalangan klinik tadqiqotli tizimli sharxlar.
2	Meta analiz qo'llash yordamida aloxida nazoratli referents usulli tadqiqot yoki aloxida randomizasiyalangan klinik tadqiqot va randomizasiyalangan klinik tekshiruvlarsiz har qanday dizaynli tadqiqot tizimli sharxlar
3	Navbatsiz referents usulli tadqiqot yoki izlanish usuliga bog'lik referentsli tadqiqot yoki randomizasiyalanmagan taqqoslash tadqiqoti, shu jumladan kogort tadqiqoti
4	Qiyoslanmaydigan tadqiqot, klinik xolatning sharxi
5	Ta'sir mexanizmini asoslashga oid ma'lumotlar yoki ekspertlar xulosasi keltirilgan

Profilaktika, davolash, reabilitasiya tadbirlari uchun dalillarning ishonchlilik darajasini baholash shkalasi

Did	Ta'rifi
1	Meta-taxlilni qo'llash yordamida RNT tizimli sharx
2	Aloxida RNT va meta-taxlilni qo'llanish yo'li bilan Rntdan tashqari har qanday dizayndagi tizimli sharx
3	Randomizasiyalanmagan qiyosiy tekshiruvlar, shuningdek kogort tekshiruv usullari
4	Qiyoslanmaydigan holatlar, klinik xolatni sharxlash yoki xodisaning bir qismi, "xodisa-nazorat" tekshiruvi
5	Faqat yondashuvlar ta'sir mexanizmini asoslashga oid ma'lumotlar (klinikagacha bo'lgan tekshiruvlar) yoki ekspertlar xulosasi

Profilaktika, tashxisot, davolash, reabilitasiya tadbirlari uchun tavsiyalarning ishonchlilik darajasini baholash shkalasi

TID	Tasnifi
A	Kuchli tavsiya (hamma ko'rilayotgan ko'rsatgichlarning samaradorligi (oqibati) muxim, hamma tekshiruv usullari yuqori yoki qoniqarli uslubiy sifatga ega, ularni xulosalari qoniqarli yoki yuqori sifatli, qiziqtirgan oqibatlari bo'yicha ularning xulosalari kelishilgan)
B	Shartli tavsiyanoma (hamma ko'rilayotgan ko'rsatgichlarning samaradorligi (oqibati) muxim emas, hamma tekshiruv usullari qoniqarli yoki yuqori uslubiy sifatga ega emas va/yoki ularning qiziqtirgan oqibatlari bo'yicha xulosalari kelishilmagan)
C	Kuchsiz tavsiya (yuqori sifatli ishonchlilikning yo'qligi, hamma ko'rilayotgan ko'rsatgichlarning samaradorligi (oqibatlari) muxim emas, hamma tekshiruv usullari past metodologik sifatga ega va ularning xulosalari qiziqtirgan oqibatlari bo'yicha kelishilmagan)

Asosiy qism

Jahon stomatologiya amaliyoti hozirgi vaqtda tish kasalliklarining oldini olish usullarini kundalik amaliyotga joriy etish orqali sog'lom stomatologik to'qimalarni saqlab qolish va mavjud vaziyatni yaxshilash mumkinligini ishonchli isbotlaydi. Stomatologik oldini olish va reabilitasiya qilish asosida tish va tish-jag' tizimi kasalliklarining oldini olish hisoblanadi.

<https://oblstom.ru/klinicheskie-rekomendaczii-protokoly-2/>

<https://minzdrav.gov.by/ru/dlya-spetsialistov/standarty-obsledovaniya-i-lecheniya/stomatologiya.php>

Profilaktika-bu sog'liqni saqlashning yuqori darajasini ta'minlash va kasalliklarning oldini olishga qaratilgan davlat, ijtimoiy, gigienik va tibbiy tadbirlar tizimi. Profilaktika tizimida bitta profilaktika jarayonining ikkita aloqasi mavjud: birlamchi profilaktika va ikkilamchi profilaktika.

Stomatologik kasalliklarning birlamchi profilaktikasining asosiy vazifalari:

Anomaliyaning oldini olish va o'z vaqtida davolash.

Okklyuziografiya yordamida chaynash yukini muntazam aniqlash va uni o'z vaqtida tuzatish. Og'iz bo'shlig'ining yuqori va pastki lab, til va vestibul frenularini biriktirishdagi anormalliklarni tashxislash va yo'q qilish. Gigienik parvarish. Tananing sog'lom reaktivligi va qarshiligini ta'minlash uchun salomatlikni mustahkamlash. Bolaning sog'lom bolalar guruhidan tish patologiyasi bo'lgan guruhga o'tishi barcha mumkin bo'lgan profilaktika choralari qo'llanilmaganligini ko'rsatadi

Ikkilamchi profilaktika kasallikni erta aniqlash, relapslarning oldini olish, rivojlanish va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan asoratlarni ta'minlaydi. Ikkilamchi profilaktika allaqachon biron bir kasallikdan aziyat chekadigan bolalarda amalga oshiriladi. Ushbu bosqichda shifokorlar quyidagi vazifalarga duch kelishadi: karies asoratlari sonini kamaytirish (pulpit, periodontit), karies o'sishini kamaytirish va boshqalar. Ikkilamchi profilaktika reabilitasiya dasturining bir qismidir.

Reabilitasiya kasalliklarni davolash va oldini olish choralari o'z ichiga oladi. Va agar birlamchi va ikkilamchi profilaktika vositalari va usullari bir xil bo'lishi mumkin bo'lsa, unda ikkilamchi profilaktika samaradorligini baholash mezonlari birlamchi profilaktikadan farq qiladi. Muayyan vaqt ichida karies o'sishi intensivligining o'zgarishi ikkilamchi profilaktika choralari majmuasining profilaktik ta'sirini baholash uchun etarlicha ma'lumot beruvchi ko'rsatkichdir.

Agar patologik jarayon barqarorlashgan bo'lsa, uning og'irligi pasaygan bo'lsa va hokazo bo'lsa, ikkilamchi profilaktikani samarali deb hisoblash mumkin. <https://studfile.net/preview/2704926/page:17>
<https://mitino-center.ru/stati/periostit/>

Shunday qilib, ikkilamchi profilaktika bo'yicha chora-tadbirlar majmuasini ishlab chiqishda nafaqat bolaning yoshini, balki patologik jarayonning borishini ham hisobga olish kerak.

<https://stomcomforta.ru/info/profilaktika-kariesa-u-vzroslyh-i-detey>

<https://king-smile.ru/article/profilaktika-kariesa-5-pravil/>

Uchinchi darajali profilaktika tiklanish, kasallikning yanada og'ir shakl yoki bosqichga o'tishini oldini olish, uning kechishidagi alevlenmalarni oldini olish, vaqtinchalik nogironlik, nogironlik va o'limni kamaytirishga qaratilgan.

JSST tomonidan 1972 yilda qabul qilingan profilaktika choralarining tasnifi mavjud bo'lib, unga ko'ra 3 ta chora guruhini ajratish kerak.

Birlamchi profilaktikaga quyidagilar kiradi:

- a) og'iz gigienasi bo'yicha sog'liqni saqlash ta'limi;
- b) aholining tibbiy nazorati;
- c) ovqatlanishni normallashtirish;
- d) mehnat sharoitlarini yaxshilash.

Maxsus profilaktikaga quyidagilar kiradi:

- a) ichimlik suvining floridasiyasi;
- b) ftorid preparatlarini mahalliy qo'llash;
- c) shaxsiy og'iz gigienasi.

Ikkilamchi profilaktikaga quyidagilar kiradi:

- a) erta tashxis;
- b) tish kariesini zamonaviy usullar bilan davolash.

Og'iz bo'shlig'ini sanitariya qilish muntazam tish tekshiruvining asosiy qismidir. [JV. medlibrary. ru;](http://medlibrary.ru)

<https://oblstom.ru/klinicheskie-rekomendaczii-protokoly-2/>

Tish kariesining etiotropik (etiologik) va patogenetik profilaktikasi mavjud. Tish kariesining etiotropik profilaktikasi og'iz bo'shlig'i mikroflorasiga qarshi kurashni o'z ichiga oladi, uning sonini kamaytirish va sifat tarkibini o'zgartirish, mikrofloraning chiqindilarini yo'q qilish - yumshoq blyashka, tishlarni o'z-o'zini tozalashni yaxshilash va professional og'iz gigienasini o'tkazish.

Tish to'qimalarining kariesogen omillar ta'siriga chidamliligini patogenetik jihatdan asosli oshirish bo'yicha kengroq chora-tadbirlar mavjud. Bularga umumiy va mahalliy floridasiya va boshqa remineralizasiya vositalariga, shuningdek biologik faol moddalarga ta'sir qilish kiradi.

.Milliy rejalashtirish nuqtai nazaridan epidemiologik tadqiqotlarning maqsadi mintaqa yoki umuman mamlakat aholisida kasalliklarning tarqalishi va og'irligini yoki ularning kombinatsiyasini aniqlashdan iborat. Masalan, turli mamlakatlarda ichimlik suvini ftorlash tajribasini umumlashtirish shuni ko'rsatdiki, kariesning oldini olishning ushbu chorasi faqat shikastlanish intensivligi yuqori yoki juda yuqori bo'lgan joylar uchun tavsiya etiladi. Karies intensivligi past bo'lgan hududlarda uning oldini olish milliy ahamiyatga ega vazifa emas. Boshqa kasalliklar, masalan, ushbu mintaqa uchun eng intensiv bo'lgan periodontal kasalliklar uchun profilaktika choralari rejalashtirilgan (epidemiologik tadqiqotlar bo'yicha).

.Ish, dam olish, davolash va reabilitasiya rejimiga qo'yiladigan talablar

Jag'ning o'tkir seroz periostiti bilan og'rikan bemorlar shoshilinch davolanishdan o'tadilar – ekssudatning chiqib ketishini yaratish uchun sababchi tish bo'shlig'ini ochadilar. Bemorni yallig'lanish jarayoni to'liq pasayguncha (doimiy nogironlik), o'rtacha 3 kundan 5 kungacha kuzatib borish kerak. Termal proseduralarni istisno qiling (sauna, issiq vannalar va boshqalar.) va jismoniy faollik

.[https://jarrohlik.tomonidan/tafsilotlar.php? & lang = ru&yil=2022&son=4&son=2](https://jarrohlik.tomonidan/tafsilotlar.php?&lang=ru&yil=2022&son=4&son=2)

Bemorni parvarish qilish va yordamchi proseduralarga qo'yiladigan talablar

Bemorga terapevtik chora-tadbirlardan so'ng tekshirish uchun ertasi kuni uchrashuvga kelish tavsiya etiladi, keyin bintlarga bo'lgan ehtiyojga yoki davolanishning keyingi bosqichiga qarab, tashrif jadvali yallig'lanish jarayonining borishiga qarab individual ravishda belgilanadi. Profilaktik tekshiruvlar va gigiena choralari yiliga 2 marta talab qilinadi.

Parhez reseptlari va cheklovlariga qo'yiladigan talablar

Jarrohlik amaliyotini tugatgandan so'ng, ikki soat davomida ovqatlanish tavsiya etilmaydi. Jarrohlik kuni siz qo'pol, issiq ovqat iste'mol qilmasligingiz kerak va operatsiya qilingan tomonni chaynamang, isitmang. Har bir aralashuv turi uchun algoritmarda batafsil tavsiyalar berilgan. Protokolni amalga oshirishda talablarni o'zgartirish va protokol talablarini bekor qilish qoidalari

Agar periostit bilan birga boshqa kasallik belgilari aniqlansa, bemorga talablarga muvofiq tibbiy yordam ko'rsatiladi:

- a) periostitga mos keladigan ushbu klinik tavsiyalar (davolash protokoli) bo'limi;

b) aniqlangan kasallik yoki sindrom bilan davolash protokolining klinik tavsiyalari.

Bemor va uning oila a'zolari uchun qo'shimcha ma'lumotlar

Har bir aralashuv turi uchun algoritmlarda batafsil tavsiyalar berilgan

Protokolni amalga oshirishda talablarni o'zgartirish va protokol talablarini bekor qilish qoidalari

Agar periostit bilan birga boshqa kasallik belgilari aniqlansa, bemorga talablarga muvofiq tibbiy yordam ko'rsatiladi:

a) periostitga mos keladigan ushbu klinik tavsiyalar (davolash protokoli) bo'limi;

b) aniqlangan kasallik yoki sindrom bilan davolash protokolining klinik tavsiyalari.

<https://ctoma.ru/stati/profilaktika-kariesa>

<https://denteyacclinic.ru/article/profilaktika-kariesa/>

Mumkin natijalar va ularning xususiyatlari

Natija nomi rivojlanish chastotasi % mezonlar va belgilar natijaga erishish uchun taxminiy vaqt tibbiy yordamning uzluksizligi va bosqichma-bosqichligi Funktsiya kompensatsiyasi 90.

Davolanishdan keyin gingival chekka shilliq qavatining ko'rinishini tiklash periostit protokoli bo'yicha tibbiy yordam ko'rsatish

Stabilizatsiya 5 davolanishdan keyin kasallikning rivojlanishining yo'qligi periostit protokoli bo'yicha tibbiy yordam ko'rsatish

Asoratlarning rivojlanishi, yatrogen kasalliklar 3 yangi shikastlanishlar yoki asoratlarning paydo bo'lishi, har qanday bosqichda davom etayotgan davolanishga (masalan, relaps, allergik reaksiyalar) qaramay, tegishli kasallik protokoliga muvofiq tibbiy yordam ko'rsatiladi

Asosiy 2 yallig'lanish jarayoni bilan bog'liq yangi kasallikning rivojlanishi tegishli kasallikning protokoliga muvofiq tibbiy yordamning istalgan bosqichida xo'ppoz yoki flegmonani shakllantirish bilan suyakka (jag'ning osteomielitiga) yoki jag ' yaqinidagi yumshoq to'qimalarga tarqaladi

<https://diseases.medelement.com/disease/%14450>

Protokolning tashkiliy jihatlari:

1) manfaatlar to'qnashuvining yo'qligi haqida ma'lumot;

Protokolni bajarishda bemorning ongli ixtiyoriy roziligi shakli. Bemor va uning oila a'zolari uchun qo'shimcha ma'lumotlar. Har bir aralashuv turi uchun algoritmlarda batafsil tavsiyalar berilgan. Protokolni amalga oshirishda talablarni o'zgartirish va protokol talablarini bekor qilish qoidalari. Agar periostit bilan birga boshqa kasallik belgilari aniqlansa, bemorga talablarga muvofiq tibbiy yordam ko'rsatiladi:

a) periostitga mos keladigan ushbu klinik tavsiyalar (davolash protokoli) bo'limi;

b) aniqlangan kasallik yoki sindrom bilan davolash protokolining klinik tavsiyalari

2) ekspertlar ma'lumotlari (respublika va xorijiy mamlakatlar mutaxassislari);

Monitoring butun O'zbekiston hududida olib boriladi.

Ushbu hujjat nazorat qilinadigan tibbiy tashkilotlar ro'yxati har yili monitoring uchun mas'ul bo'lgan muassasa tomonidan belgilanadi. Tibbiy tashkilotga yozma ravishda protokol monitoringi ro'yxatiga kiritilganligi to'g'risida xabar beriladi. Monitoringga quyidagilar kiradi:

- ma'lumot to'plash: stomatologik tibbiyot tashkilotlarida periostit bilan og'riq bemorlarni boshqarish to'g'risida;

- olingan ma'lumotlarni tahlil qilish;

- tahlil natijalari bo'yicha hisobot tayyorlash;

- Protokolni ishlab chiqish guruhiga hisobot taqdim etish.

Monitoring uchun dastlabki ma'lumotlar:

- tibbiy hujjatlar-stomatologik bemorning tibbiy kartasi (043/y shakli);

- tibbiy xizmatlar uchun tariflar;

- stomatologik materiallar va dori-darmonlar uchun tariflar.

Agar kerak bo'lsa, Protokolni kuzatishda boshqa hujjatlardan foydalanish mumkin.

Monitoring ro'yxati bilan belgilangan stomatologik tibbiyot tashkilotlarida ushbu protokolda bemor modellariga mos keladigan periostit bilan og'riq bemorlarni davolash bo'yicha bemorning kartasi har olti oyda tibbiy hujjatlar asosida tuziladi.

Bemor Kartasi

Kasallik tarixi № _____

Muassasa nomi _____

Sana: kuzatuv boshlanishi_

F.I.O.

kuzatishning oxiri

_____ yoshi

Asosiy tashxis

Qo'shimcha kasalliklar:

Bemor modeli:_____

Ko'rsatilgan dori-darmonsiz tibbiy yordam hajmi:

Dori-darmon yordami (ishlatilgan dori vositasini ko'rsating):

Dori terapiyasining asoratlari (ko'rinishlarini ko'rsating):

Ularni keltirib chiqargan dori nomi:

Natija (natija tasniflagichiga ko'ra):

Bemor to'g'risidagi ma'lumotlar muassasa monitoringiga o'tkazildi Protokol:

(nomi). muassasa) (sana)

Tibbiy muassasada protokol monitoringi uchun mas'ul shaxsning imzosi:

Kod	Tibbiy xizmatning nomi	Ta'minlash chastotasi	Amalga oshirish soni
A01.07.001	Og'iz bo'shlig'i patologiyasi uchun anamnez va shikoyatlarni to'plash		
A01.07.002	Og'iz bo'shlig'i patologiyasini vizual tekshirish		
A01.07.003	Og'iz bo'shlig'ini palpasiya qilish		
A01.07.006	Yuz-jag' sohani palpasiya qilish		
B01.064.001	Tish shifokori bilan birlamchi uchrashuv (ko'rik, maslahat).		
B01.067.001	Stomatolog-jarroh bilan birlamchi uchrashuv (ko'rik, maslahat).		
A01.07.007	Og'izni ochish darajasini aniqlash va pastki jag'ning harakatchanligini cheklash		
A02.07.006	Tishlashning ta'rifi		
A02.07.007	Tishlarning perkussiyasi		
A06.07.003	Maqsadli intraoral kontakt rentgenografiyasi		
A06.07.004	Ortopantomografiya		
A06.07.010	Yuz-jag' sohani radioviziografiyasi		
A06.30.002	Radiografik tasvirlarning tavsifi va talqini		
A02.07.001	Qo'shimcha asboblarda yordamida og'izni tekshirish		
A02.07.003	periodontal zond yordamida tekshirish		
A11.03.001	Suyak biopsiyasi		
A11.30.005	Svishlarni zondlash		

Kod	Tibbiy xizmatning nomi	Ta'minlash chastotasi	Amalga oshirishning ko'pligi
A13.30.007	Og'iz bo'shlig'i gigienasi bo'yicha trening		
A15.07.002	Og'iz bo'shlig'ida operatsiyalar paytida bandajni qo'llash		
A16.01.004	Yara yoki infektsiyalangan to'qimalarni jarrohlik yo'li bilan tozalash		
A16.07.001	Tishni olib tashlash		
A17.07.001	Og'iz bo'shlig'i va tishlarning patologiyalari uchun dori vositalarining elektroforezi		
A17.07.003	Og'iz bo'shlig'i va tishlarning patologiyalari uchun diatermokoagulyasiya		
A17.07.005	Og'iz bo'shlig'i va tishlarning patologiyalari uchun magnit terapiya		
A17.07.007	Og'iz bo'shlig'i patologiyasi uchun darsonvalizasiya		
A17.07.008	Og'iz bo'shlig'i va tishlarning patologiyalarida fluktuarizasiya		
A17.07.009	Og'iz bo'shlig'i va tishlarning patologiyalarida elektr maydonlarining (EHF) ta'siri		
A17.07.010	Og'iz bo'shlig'i va tishlarning patologiyalari uchun supratonal chastotali oqimlarga ta'sir qilish (ultrasonoterapiya).		
A17.07.011	Og'iz bo'shlig'i va tishlarning patologiyalarida Ultra yuqori chastotali oqimlarga ta'sir qilish		
A17.07.012	Og'iz bo'shlig'i va tishlarning patologiyalari uchun Ultra yuqori chastotali induktotermiya		
A17.07.013	Og'iz bo'shlig'i va tishlarning patologiyalarida magnit maydonlari bilan ta'sir qilish		
V01.003.004.004	Applikasion og'riqsizlantirish		
V01.003.004.002	O'tkazuvchan og'riqsizlantirish		
V01.003.004.005	Infiltrasion og'riqsizlantirish		
V01.054.001	Fizioterapevt bilan tekshiruv (konsultasiya).		

B01.067.002	Tish shifokori-jarroh bilan takroriy ko'rik (ko'rik, maslahat).		
A11.07.011	Yuz-jag' sohaga dorilarni kiritish		
A16.07.011	Yallig'lanishning shilliqosti yoki subperiostal o'choqni ochish		
A25.07.001	Og'iz va tish kasalliklari uchun dori terapiyasini buyurish		

<http://reabilinfo.ru/medicinskaya-reabilitaciya/>

http://goukkemk.ru/uploads/libray/e-books/koshkalda_osnovi_fizioterapii/rehabilitation.htm

Monitoring jarayonida tahlil qilingan ko'rsatkichlarga quyidagilar kiradi: Protokolga kiritish va chiqarib tashlash mezonlari, majburiy va qo'shimcha tibbiy xizmatlar ro'yxati, majburiy va qo'shimcha dori-darmonlar ro'yxati, kasallik natijalari, Protokolga muvofiq tibbiy yordam ko'rsatish narxi va boshqalar.

RANDOMIZASIYA TAMOYILLARI

Ushbu protokolda randomizasiya (tibbiy tashkilotlar, bemorlar va boshqalar) ko'zda tutilmagan.).

YON TA'SIRLARNI BAHOLASH VA HUJJATLASHTIRISH VA ASORATLARNI

RIVOJLANTIRISH TARTIBI

Bemorlarni tashxislash va davolash paytida yuzaga kelgan nojo'ya ta'sirlar va asoratlar haqidagi ma'lumotlar bemorning jadvalida qayd etiladi (4-ilova).

BEMORNI MONITORINGDAN CHETLASHTIRISH TARTIBI

Bemorning kartasi unga to'ldirilganda bemor monitoringga kiritilgan deb hisoblanadi. Agar kartani to'ldirishni davom ettirishning iloji bo'lmasa (masalan, tibbiy qabulga bormaslik) monitoringdan chetlatish amalga oshiriladi. Bunday holda, karta bemorni protokoldan chiqarib tashlash sababi to'g'risida eslatma bilan monitoring uchun mas'ul bo'lgan muassasaga yuboriladi.

VAQTINCHALIK BAHOLASH VA PROTOKOLGA O'ZGARTIRISHLAR

Protokolning bajarilishini baholash yiliga bir marta monitoring davomida olingan ma'lumotlarni tahlil qilish natijalari asosida amalga oshiriladi.

Protokolga o'zgartirishlar ma'lumot olingan taqdirda amalga oshiriladi:

- protokolda bemorlarning sog'lig'iga zararli bo'lgan talablar mavjudligi to'g'risida,
- majburiy protokol talablarini o'zgartirish zarurligi to'g'risida ishonchli ma'lumotlarni olgandan keyin.

O'zgarishlar to'g'risida qaror ishlab chiqish guruhi tomonidan qabul qilinadi. Protokol talablariga o'zgartirishlar kiritish O'zbekiston stomatologiya assosiasiyasi Kengashining qarori asosida amalga oshiriladi.

PROTOKOLNI BAJARISHDA HAYOT SIFATINI BAHOLASH PARAMETRLARI

Protokol modellariga mos keladigan periostit bilan og'rikan bemorning hayot sifatini baholash uchun analog shkala qo'llaniladi (5-ilova).

Protokolni amalga oshirish qiymati va sifatli klinik va iqtisodiy tahlil narxini baholash me'yoriy hujjatlar talablariga muvofiq amalga oshiriladi.

NATIJALARNI TAQQOSLASH

Protokolni kuzatishda har yili uning talablariga javob berish natijalari, statistik ma'lumotlar va tibbiy tashkilotlarning ishlash ko'rsatkichlari taqqoslanadi.

HISOBOTNI TUZISH TARTIBI

Monitoring natijalari bo'yicha yillik hisobot tibbiy yozuvlarni ishlab chiqish jarayonida olingan miqdoriy natijalarni va ularning sifatli tahlilini, xulosalarini va Protokolni yangilash bo'yicha takliflarni o'z ichiga oladi. Hisobot O'zbekiston stomatologiya assosiasiyasiga ushbu protokol monitoringi uchun mas'ul muassasa tomonidan taqdim etiladi. Hisobot natijalari ochiq e'lon qilinishi mumkin

muhrlar. Protokol protokolini ishlab chiqilganidan 3 yil o'tgach yoki dalillar darajasiga ega bo'lgan yangi usullar mavjud bo'lganda qayta ko'rib chiqish; havolalar ro'yxati (protokol matnidagi sanab o'tilgan manbalarga havolalar talab qilinadi)

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Дусмухамедов М.З., Садикова Х.К. и соавторы "Пародонтология" Учебное пособие. - Самарканд. 2023
2. Дусмухамедов Д.М., Садикова Х.К. и соавт. «Пародонтальная хирургия» Учебное пособие. - Ташкент. Типография ТТА. 2019
3. Гаффаров С.А., Ризаев Ж.А., Жилонов А.А., Садикова Х.К. Стоматология. Методическое пособие. - Ташкент. Урок пресса. 2018
4. Робуста Т.Г. Хирургическая стоматология.-Москва: "Медицина" 2010.503с.
5. Болезни пародонта. Лечение - "Практическая медицина", г. Москва, 2014 г.
6. Учебное пособие по пародонтологии и методам преподавания в
7. стоматологических вузах.
8. Регенеративные технологии в стоматологии - "Практическая медицина", г.
9. Москва, 2015 г. Книга для стоматологов пародонтологов, хирургов,
10. имплантологов.
11. Пластическая хирургия мягких тканей полости рта - "Азбука", г. Москва 2014 г.,
12. Наглядное пособие для стоматологов-хирургов, имплантологов и пародонтологов.
13. Диагностика и лечение заболеваний пародонта - "Азбука" г. Москва, 2015
г. Книга для пародонтологов, стоматологов - хирургов, имплантологов и
ортодонтов
14. Данилевский, Н.Ф. Пародонтология. Москва, 2017.
15. Молоков, В.Д. Временное шинирование зубов. Учебное пособие. г.
Иркутск, 2010.

Дополнительная литература

16. 1. David A. Mitchell, Anastasios N. Kanatas. An Introduction to Oral and Maxillofacial surgery. Press Taylor & Francis group. 2015 y.
17. Neelima Anil Malik. Textbook of Oral and Maxillofacial Surgery. India. JPBMP
Printed at Ajanta. 2008 y.
18. Harris, R.J. A short-term and long-term comparison of root coverage with an acellular dermal matrix and a subepithelial graft // R.J.Harris // J. Periodontol. 2004. -Vol. 75, N 5. - P. 734-43.
Harris, R.J. Clinical evaluation of a composite bone graft with a calcium sulfate barrier / R.J. Harris // J. Periodontol. 2004. - Vol. 75, N 5. - P. 685-92.
19. Periodontal repair in dogs: examiner reproducibility in the supraalveolar periodontal defect model / K.T. Koo, G. Polimeni, J.M. Albandar, U.M.Wikesjo // J. Clin. Periodontal. 2004. - Vol. 31, N 6. - P. 39-42.
20. Polymer-assisted regeneration therapy with Atrisorb barriers in human periodontal intrabony defects / L.T. Hou, J.J. Yan, A.Y. Tsai et al. // J. Clin. Periodontol. 2004. Vol. 31, N 1. - P. 68-74.
21. Reidy, M.E. Clinical evaluation of calcium sulfate in combination with demineralized freeze-dried bone allograft for the treatment of human intraosseous defects / M.E. Reidy, C.D. Heath, M.A.Reynolds // J. Periodontol. 2004. -Vol. 75, N3. -P. 340-7.
22. Пожарицкая М.М., Симакова Т.Г., Старосельцева Л.К., Кириенко .В.Воспалительные заболевания пародонта у больных с метаболическим синдромом / // Стоматология. 2004. - № 6. - С. 13.
23. Белоусов, Н.Н. Проблемы обследования и диагностики при заболеваниях пародонта / Н.Н. Белоусов, В.И.Буланов// Стоматология. — 2004. № 2. - С. 47.